

NÉPNEVELŐ.

KATH. NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI LAP.

Megjelenik a szorgalmi időben minden szombaton.	Főszerkesztő és laptulajdonos:	Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Előfizetési ár: Egész évre 4 frt Fél évre . . 2 frt	Dr. KOMLÓSSY FERENCZ.	BUDAPEST VI., Érsek-utca 2. szám.
Felelős szerkesztő: ZELLIGER VILMOS.	Főmunkatársak: Cenner Lajos és Györffy Lajos.	

TARTALOM: Veszprém! Nemo. — Tornatanításunk reformja. Czike Imre. (Folytatás.) — Kath. nevelés. (Folytatás.) — Tárcza: Paedagogiai esetek. Tanító. — Irodalom és művészet. — Vegyesek. — Hirdetések.

Veszprém!

A kath. tanügy iránt oly meleg érdeklődést tanúsító s azt oly szíven viselő kegyelmes főpásztorunk, báró *Hornig* Károly veszprémi püspök Úr Ó Méltósága a három közizgatási megyére kiterjedő egyházmegyéjének kerületi tanfelügyelőit, a tanítók kerületi egyesületének elnökeit, az egyesület által választott képviselőket f. évi június hó 26—27-én székhelyén tartandó egyh. közp. nagygyűlésre összehíván, a közp. bizottság kebeléből választott permanens bizottság által kitűzött négy nevelés- és tanítástani tétel megvitatásán kívül, egyéb, bennünket érdeklő ügynek megvitatása, indítványképen való előterjesztése, élénk mozgalmat keltett a kerületek egyesületi életében.

Kinek ideája az egység s ezen egységben a magyar kath. tanügy hatalmas lendülete szívében évek óta mintegy bevésődött, üdvözlöm Veszprém nagynevű főpásztorát, ki, míg egyrésztől lankadatlan tevékenysége által fényt derít a kath. tanügyre, másrésztől azon mozgalmak istápolója is, melyek hivatják minket országosan egyesíteni, hogy falankszént tömörülve, kivívjuk a kath. tanügy országos nagyságát, virágzását s ellentálló képességét.

Nagy feladatok teljesítése, nagy dolgok teljesítését s nagy akadályok férfias leküzdését kívánja első sorban; van-e nagyobb s egyúttal fenségebb feladat, mint a közeledő ezredév ünnepkörébe, ragyogó drágaköként a hazánkban kilencszázados multtal bíró katholicizmus édenkertjét, a kath. tanügyet kortani nagyságában beékelni? Bizonyára nincs!

Mik legyenek a dolgok, mik az akadályok, s miként teljesíthetők, illetve miként küzdhetők le, leendő feladatom mint előőrsnek, nyilatkozni az alábbi sorokban.

Első és legfontosabb dolgunk a *tanítók országos egyesülését előmozdító tevékenységünk legyen*. Evtizedet túlhaladó időben megérlelődött közóhaja a kath. tanítóknak, hogy az országos nagygyűlésben történendő egyesülésük egységét láthatóképen érvényre

juttassák. Fáj a szívem, ha az ezt felölelő események eredményeire tekintek.

Miben rejlik az eddigi sikertelenségnek oka? megmondották mások is, meg én is; de ha folyton csak hangoztatjuk s nem teszünk egyebet, mint a már kezdeményező lépést különböző okokból, nézetekből, felfogásokból meg-megakaszthatjuk, úgy nem megyünk semmire. S mit bizonyítunk ez által? az oldottságban leledző erőtlenségünket, tényleg tehetetlenségünket. Pedig ez nem áll! Mert van mi bennünk erő, csak az a baj, hogy nem egyseges, s ott, hol kellene, az értelmet tán nem akarásból nem rendeljük alá a szív szent érzelmeinek; akaratunk áldástalan becsvágya magunknak igyekszik tulajdonítani minden kezdeményezést; mintha bizony nem egy cél által vezérelve, nem egy hazának, nem egy egyháznak volnánk népnevelő férfiai.

Önmagunk támasztunk vihart, mintha viharban küzdeni nem volna különben is osztályrészünk, s midőn a vihar elvonult fölöttünk (?) látszólag fáradtan dőlünk a közöny bevonta jöhízeműség álom-karjaiba.

Állapodjunk meg s gondolkodjunk:

1. Mily számos év óta s mily egyhangú a tanítók véleménye, hogy a népiskola túl van terhelve, de tettünk-e a túlterheltség okainak kutatásában az azt megszüntetendő módozatok eldöntésére bármit is országosan? Nem. Pedig valamint a püspöki tanterv országosan kötelezett, azonképen a tanterv revisiója is kell hogy *országos* legyen, mert ha Veszprém fel is vette programjába a túlterheltség kérdésének kifejtését, s a tantervnek ennek alapján történendő megoldását, az még csak mint egy egyházmegyének véleménye szerepelhet s nem lehet döntő határozat. S ha más egyházmegyék e vitalis kérdést nem vették fel programjukba, vajjon mit értünk el a túlterheltség kifejtésével? Egyebet nem, mint leplet, mely eltakar bennünket a tantervvel szemben követelt kötelezettségek teljesítésétől.

Igen ám, csak hogy e lepel egy helyen rövidebb, másutt meg hosszabb. A szerint, milyen a vizsgáló

s a vizsgálatnak alárendelt közegnek egyéni véleménye. Hogyan leszünk ezután?

Régen hangoztatjuk: a tantervet revideálni kell, de úgy egyházmegyénként semmire sem megyünk. Nem is lehetséges, mert egy egyházmegyének határozata még a saját egyházmegyéjének területén sem törvényesen kötelezett az országos püspöki tantervvel szemben, mert mihelyt kötelezett, abban a pillanatban az egység alapja megdőlt, már pedig erre nekünk gondolni sem szabad.

2. Panaszkodunk, hogy nincs imponáló testületi szellemünk, sőt mi több, panaszkodunk, hogy tanítóinkban a katolikus szellem is lazulóban van. Csoda-e? Őszintén megvallva az igazat, a kath. tanítói szellem ápolásával vajmi keveset törődünk. Órák hosszat lehet vasutazni, míg egy tanítóhoz érünk, kinek asztalán kath. paedagogiai lap fekszik. Biz az, ha ez így lesz tovább, akkor ne panaszkodjunk a kath. szellem megfogyatkozásáról.

Valljuk meg, e tér egészen parlagon hever, dacára annak, hogy egyesek lánglelkű buzgalma mindent megtesz korrekt kath. tanügyi lapjával olvasása által is e tért mívelni, de mi haszna, ha a kath. tanító nem fizet reá, midőn van egy paedagogiai lapja, melyet ugyan nem szeret, de — ingyen jár. Ami nevezetesebb paedagogiai mozgalom előadja magát, azt abban is megtalálja, vajjon katolikus vagy anti-katolikus megvilágításban-e, azzal nem törődik.

Innen van azután, hogy nekünk kath. tanítóknak, kik szám szerint tizenkétezeren vagyunk, sem testületi szellemünk, jobban mondva örömben és bánatban, jó és balsorsban, egy lélekben nyilatkozó összetartozandósági érzületünk nincsen, de önma-

gunktól származott nagyobbszerű alkotásunk sincs. Semmi sem bizonyítja jobban az összetartozandóság hiányát, mint a »magyarországi latin és görög szert. r. k. tanítók segélyalapjának« vagyónállapota. Egy évtized óta áll fenn s ma még csak 71,132 forintot tud felmutatni s azt is nagyobb részben jötevőink adták; vagy nézzük az e lap főszerkesztője, dr. Komlóssy Ferencz által kezdeményezett »árvák és aggok menházának« alapját, négy év óta alig 13 ezer forintot tesz ki, jól megjegyezvén, hogy főrészt *tíz* ezer forintot anyagszivű bitoros hercegprimásnak, főmagasságu Vaszary Kolos adá a tanítók előtt örökké emlékezetes székfoglalója alkalmából,*) tehát az állatunk összeadott összeg alig üti meg a 3 ezer forintot, pedig ha minden tanító csak két krajczárt szedett volna gyermekeitől s maga az összeghez 25—50 krral járult volna, tessék kiszámítani, vajjon az összegből nem tudtuk volna-e felállítani a »kath. tanítók országos árva és aggjainak menházát«? De-hogy nem!

Uraim, továbbra így nem maradhatunk! A napi események élénken igazolják a jövő, bennünket sebző esélyek rohamos közeledését, ezzel szemben pedig, ha mi mint népnevelők, kath. néptanítók Jézust tartjuk hivatásunkban eszménynek: kétszeres erővel, kétszeres buzgalommal kell fenntartanunk katolikus voltunkat, mert Jézus valódi eszménye egyedül a katolicizmusban rejlik.

Az aggályok egész sora borul lelkekre, de ezen aggályok sötét felhőin keresztül egy sugár tör elő,

*) Veszprém fenkölt püspökének 500 forintos adománya is jelentékeny része ez összegnek. — Szerk.

TÁRCZA.

Paedagogiai esetek.

34. — Jó napot kívánok tanító úr!

— Adjon Isten magának is nénémasszony. Talán bizony újenczot hozott.

— Olyasfélét mest'ram. Irja be fiai közé. Nem járt még iskolába?

— De igen a múlt télen járt kérem alázattal, hanem bizony semmit sem tanult meg. Tanítója semmire sem tanította, mert maga sem tud semmit. Bizony mindenki panaszkodik rá, hogy nem tud tanítani, hogy keveset törődik az iskolával, hanem többet a pohárral. Örülök, hogy fiam az ön keze alá alá került.

— Ugyan, miért örül annak?

— Mert tudom, hogy sokat fog tudni.

— De édes Istenem, azt én magam sem tudom előre megmondani, mit és mennyit fog tudni a fiú. Látja, ön most dicsér engem, bár nem ismer. A társamat gyalázza, pedig, valószínű nem ő oka annak, hogy a fiú semmit sem tud. Már az is hiba, hogy későn iratta be az iskolába. Ha történetesen a fiú igen keveset tanul meg, jövő ilyenkor engem fog szidalmazni, hogy semmire sem tanítottam. Ez a szülők hálája és a tanítók rendes »kenyere«!

Az engem nem tesz elbizakodottá, hogy szembe dicsér. Ez csak hizelgés, melyet később meg fog hazudtolni. Higyje meg nénémasszony, nemesak a tanítón múlik, hogy egyik-másik gyermek keveset, vagy éden semmit sem tanul meg. Az Úristen nem teremtette mindnyáját okossá. Egyik könnyen tanul, másik nehezen. Egyik akar tanulni, másik nem. Némelyikre a szülőknek is van gondja, hogy tanuljon, igen sokkal nem törődnek. Csak mikor látják, hogy elmaradt, neki rontanak a tanítónak és megmosdatják őt tisztességesen. Hogy is történhetett meg, hogy az ő »okos« fiaeskájok, megbukott! Ezt a tanító nem érdemli meg. Jöjjön el nénémasszony az iskolába, vagy küldje el az urát, szívesen látom, legalább látni fogják, mi történik ott. Nem úgy megy a tanítás, mint mikor kegyelmed volt tanuló. Ugy én, mint minden társam megteszi a maga kötelességét, mert kell! Hiszen tanító az első, ki akarná, hogy minden tanítványa okos legyen, de, ha rossz az anyag, sok a tanuló, gondatlanok a szülők, ha megszakadna is, esodákat nem művelhet. Higyje meg, nekünk fáj legjobban, ha tapasztaljuk, hogy igyekezetünk kárba vész és ez a csalódás, az örökös tépelődés és izgalom dönti sírba a tanítókat. Az is fáj, hogy a szülők belénk kötnek, és gyermekeik előtt gyaláznak. Beírom a fiát, hanem semmit sem ígérek.

Ugy történt, a mint előre megmondtam. Is-

mely reményt nyújt a legközelebbi jövőben aggliaimát elosztatni, hogy megtörve a közöny jogát, a kath. tanügy méltóságos folyamát, az együvé tartozandóságnak biztosan járhatóvá tegye.

Ott állok a magyar katolicizmus és metropolisában, s kegyelettel idézem fel a katolicizmus diadalát a pártütő Kupa vezér Veszprém alatt történt legyőzetésében, s kérдем magamtól, vajjon ma nincsenek-e pártütők? Bár ne lennének! Ámde a mi feladatunk a küzdés, s ha ez a lelkesedéstől serkentve kitartó, előbb-utóbb diadalt arat. Igen ám, csak hogy azt kivívni, nem elég eszméket hangoztatni, hanem tenni is kell valamit, tenni bizony, mert maga az eszmény, ha még oly idealis is, álag élet nélkül.

Nem hiszem, hogy a nagy kiterjedelmű Veszprém egyházmegye tantestülete, tantestületének tanfelügyelő egyházi előjárói s bizalomnak örvendő elnökei, látván a dolgok illetve események s egyéb körülmények valódi állapotát, azon segitendők, elzárkozzanak az országos mozgalom megindulásakor és ne siessenek díszes helyöket elfoglalni. Annál inkább sem, mert erre nem lehet kínálkozóbb alkalom, mint a Veszprém megtartandó központi nagygyűlés, hol szerény nézetem szerint, az egyházmegye tantestületének képviselője a kath. tanítók országos értekezletének 1891. évben augusztus 18—19-én hozott határozatának álláspontjára helyezkedve az országos nagygyűlés aktiójának megkezdésére az időt elérkezettnek találván a szász-bizottság elnökehez dr. Komlóssy Ferencz esztergom egyházmegye főtanfelügyelő úrhoz *sürgősségi felterjesztést* nyújt be az iránt, hogy a kath. tanítók országos nagygyűlése az 1894. év augusztus

havában Budapesten, akár Esztergomban, akár a többség, akár a kisebbség, de minden esetre a Herczegrimás magas határozatának alapján elődázhatlanul és okvetlen megtartassék. Ezzel egyetemben az országos értekezlet programját magáévé tenni, összeköttetésbe lép a még ez év folyamán okvetlen felállítandó országos központi bizottsággal s annak tárgysorozatát tárgyankint való megvitatása végett a kerületek jövő évi tavaszi gyűlése munkarendjébe felveszi, s egyúttal egy *országos központi bizottság* felállítását a Főméltóságú bíboros hercegprimásnál alázatosan kérelmezi. Ez az első.

A második pedig az: kéressék fel szeretett főpásztorunk báró Hornig Károly püspök Ó Méltósága, hogy tekintve a kath. tanítói szellem fejlesztését, együvé tartozandóságának ápolását teljesítő kath. tanügyi lapnak az egyházmegye tanítóinak két harmad részénél levő hiányait, kegyelmesen elrendelni kegyeskedjék, miszerint a kath. tanügyi lapok egyikéből az egyházmegye tanítói, ha más alapból nem, a templom alapból *kötelezőleg* részesíttessenek; továbbá, hogy az országos egység mintegy látható kifejezésére a Főmagasságu püspöki karnál egy *országos kath. tanügyi* lapnak megindítását*) aktuális szempontból javaslatba hozni méltóztassék, mely lap azután mint hivatalos organum az iskola-fentartóknak az iskolára czimezve, a tanítók használatára legalább hetenkint egyszer csekély díjért adatnék, mert ma már elvitázhatlan: **a sajtó nagy hatalom!** Ismétlem: légy üdvözölve Veszprém!

Nemo.

*) Hogy új lapot kellene-e megindítani, vagy valamely meglévőt országos kath. hivatalos közlönyvé tenni, az még célszerűség kérdése lehet. — Szerk.

kolámnál váltakozó rendszer lévén alkalmazásban, egy év mulva tanítványaim egy töredékével második osztályba kerültem, a nénemasszony fia visszamaradt. Beiratás alkalmával engem becsmérelt az új »osztályfő« előtt. Az meg oly ember volt, ki a hallott ítéletet szakvéleménynek ismerte el. (Nyilvánosság előtt dicsekedett, hogy szidalmaztak előtte a szülők.) Nem átalotta önszemélyét és tanítói ügyességét az elfogult tömeg előtt dicsérni. (Az események ezt csúfosan meghazudtolták.) Nem vettem magamra a kedvezőtlen kritikát, azzal nyugtattam meg magam, hogy nem én vagyok az egyedüli, kinek fáradozását és önfeláldozó munkáját így hálálják meg, gyermekeik szellemi tehetségeit nem ismerő, vagy azokat túlbecsülő szülők. De abban sem vagyok kivétel, hogy oly páratlan (!) kollégával dicsekedhetem.

Spongyát rá!

35. Az iskolám elég hiányosan volt fölszerelve. Még a legszükségesebb szemléltető eszközök is hiányoztak belőle. Hogy e szegénységet némileg leplezzem, oly szemléltető eszközt szereztem — saját költségemen — melynek látása a gyermekeket folytonosan ingerelte, hanem ki is elégítette az ingerből támadt kellemetlen érzetüket. Ezen — szemléltető eszközöket pótló — tárgy egy zöld korsó és egy üveg pohár vala. Természetes, hogy nem abból a czeleből vettem, hogy vele tanítványaimat víz-

ivásra ingereljem, hanem azért, mert szükségesnek gondoltam tanítványaim természetes vágyuk kielégítésére. Ott állt az ablakon. A gyermekek felváltva töltötték meg friss vízzel reggel és délután. Ez a korsó nagyszerű változást idézett elő. Mig mekü-löztük, nagy ritkán hallottam: tanító úr szomjas vagyok, hanem most valóságos vizivási verseny fogta el fiúkat, epidemiának is beillett volna. Amint megkezdtem a tanítást, már hangzott: tanító úr, szomjas vagyok. Igyál! Nemsokára második, utána a harmadik... jelentkezett. Sokan pajkosságból járultak a korsóhoz. Általános szomj harapódzott el az iskolámban, mely sokszor rám is átragadt. Boszantani kezdett a korsó. Zavarta a figyelmet.

— Hisz annak nem kell itt lennie — gondoltam. Aki szomjas, igyék otthon, vagy pedig tanítási óra után, a mikor szabad idő van. Elvittem a korsót poharastól. Másnap búsan panaszolták a fiúk, hogy valaki ellopta a kedves korsót.

— Én vittem el innen, mert zavart bennünket a tanulásban. Mig itt volt, mindig csak a vizre gondoltatok és nem arra, a mit tanulnotok kellett volna. A rendes tanuló nem felejt el, hogy reggeli és ebéd alkalmával friss igyék. Akarom, hogy mindnyájan rendesek legyetek.

A várt eredmény nem maradt el. Soha sem hallatszik az osztályomban: tanító úr szomjas vagyok.

Tornatanításunk reformja.

(Folytatás.)

A torna-órák száma emeltessék.

Valóban csodálatos, hogy éppen e materiális irányú világban iskoláink legjobban elhanyagolják a materiát, a testi nevelést. Tény az, hogy a jelenlegi tanítási rendszer mellett csak az értelmi tehetségek fejlesztésére fordítanak gondot. A tanító szemében a gyermek valóságos üres raktár, melyet ismeretekkel tele tölteni legfőbb kötelességének tekint. Pedig nagyon jól kell azt tudnunk, mert sokat hangoztatjuk, hogy a nevelés főtitka a testi és lelki tehetségek harmonikus fejlesztésében áll. De hol marad ez a harmonikus fejlesztés, amidőn heti 24–30 órai lelki munkára a legjobb esetben két torna-óra esik? Ha tekintjük a külföldet, bárhol is nagyobb méltatásban részesítik a test nevelését. Itt volna az ideje végre-valahára, nálunk is nyélbe ütni ezt a dolgot, mert hisz szükségességét mi is elismerjük és érezzük.

Nem sokba, 4 órába szeretném megállapítani a torna-órák számát. És elvégre is most, amidőn oly magas hullámokat vet szélteben-hosszában a testi nevelés kérdése, amidőn buzgó kultuszminiszterünk egymásután adja ki a testi nevelés érdekében rendeleteit, vajjon nem számíthatunk-e jóakaró támogatásra?

A pótlásra különben is csak a felsőbb, vagyis a IV., V., VI. osztályokban van szükség, mert az I., II., III. osztályok óraszámára még megengedi a megtoldást.

36. — Tanító úr, ki kell mennem. Menj! Nekem is, kérem szépen. Menj! Nemsókára kérek kedik a harmadik, utánna a negyedik. Az ötödiknek azt mondom, hogy őt csak azután engedem ki, majd ha azok bejönnek. Hanem a fiúk nem igen sietnek befelé. Ki tudja mire használták föl a »kierőszakolt« szabadságot! Talán a titkos bűnnek hódolnak, vagy csak tanulják az egyiktől, kinek gyanús szemkörnyékét régóta kísérem figyelemmel! Csendesben benyitok az »ismert« helyen, hát mit látok! Két fiú gombozott, ugyancsak feszítették az araszukat, a másik pár hintázott. Közös erővel — bizonyára jóval ez előtt — becipeltek egy nagy követ, kiszakítottak egy nagy deszkát, azt a kőre helyezték s ez volt a hintájuk.

— Hát azért jöttetek ki, hogy lopjátok az időt! Takarodjatok be! Az iskolában elmondtam az esetet, megtoldva egy kis pirongatással. Érdektelenül hallgatta az osztály. A mulatság ismeretes volt mindnyájuk előtt.

— Ezentúl a tanítási idő alatt sekit sem engedek ki. A szükségét, mielőtt ide jönnétek, végeztétek el otthon.

Az eredmény meglepő volt. Hanem minden nap kellett figyelmeztetnem őket, hogy a »kényelmetlen terhet« ne hozzák magokkal az iskolába.

Egy nap számtani óra alatt látom, hogy egy kis fiú felve emeli az ujját, — jóllehet kérdést

Nyári időben havonként legalább egyszer ránduljunk ki a szabadba.

No ezt a kérdést kell azt hiszem legkevésbé megokolnom, hisz manapság valóságos divatja legyen az iskolai kirándulásoknak, az igaz — hogy csak papíron. No de elég az hozzá, hogy sokféle elfogadható oknál fogva elismerjük szükségességét. Friss levegő, világosság, vidám kedély stb. mind olyan tulajdonságok, melyek bővebb ajánlásra aligha szorulnak s havonként az a reá fordított egy óra — természetesen a hivatalos torna-órák egyike — bizony nem olyan képtelen kívánság. Különbösen is télen meg az év legnagyobb részében a tornaterem használatára van utalva a tanító, tehát annál jobban esik a szabadban való tartózkodás. Ahol az iskolának tágas udvara van, ott czélszerű lesz egyéb alkalommal is azt a játék czéljaira felhasználni.

Az év végén a szokásos torna-vizsgálatot tart-suk meg a szabadban; egy-két tornaszer kivételével nem kerül oly nagy nehézségbe. S az a szabadban lefolyt tornavizsgálat, míg egyrészt várva-várt vendége, addig másrészt igazi örömmünnepe lesz növendékeinknek.

A leányok is tornázzanak.

Ez a kérdés sem ma lát először napvilágot. Különbösen nagyon valószínű, hogy a leányok tornázásának kötelezővé tételétől nagyon rövid idő választ el bennünket. Manapság már mindenki elismeri azt, hogy fejlődésükre, egészségük fenntartására és egy bizonyos fokig — erőre, nekik is épügy mint a fiúknak, nagy szükségük van. De meg különben sem idegen kívánság ez, hisz a fő-

nem intéztem — arczát fintorítja és fogait összeszorítja.

— Hát téged mi lelt! Keserű sőt nyeltél, vagy mást?

— Szükségre...

— Most tanulunk, majd óra után.

Rövid idő múlva hallom: Tanító úr, Géza a pad alatt »kisebb« szükségét végeztet.

— Hogy merted ezt megtenni. Miért nem végeztet el otthon! Szégyeld magad! Ezt egy tisztességet tudó gyermek nem teszi. Azt majd fősuroltatod. Hát nem tudod, hol kell a szükségét elvégezni?

— Édes apám mondta, hogy ha tanító úr nem enged ki, végezzem el a pad alatt, mondja szégyenkezve a fiú.

— Elég nem szép...

Boszantott, meg mulattatott az eset. Különbösen a fiú, apja tanácsa nélkül is megtette volna, ha ki nem engedem, azzal a különbséggel, hogy a tócsa, nem pad alatt, hanem eszmájában lett volna. Megint új eset okulásomra. A természetes szükség végzésének idejét nem határozhatom meg, mert itt sok mindenféle előre nem látható ok dönt. Rendre szoktathatom a gyermeket; a kimenetek számát korlátozhatom; csak egyenkint engedem ki; ellenőrizhetem őket, hanem hogy azt elérjem, hogy tanítás alatt egyik se menjen ki: gondolatnak is neveléses.

Tanító.

város iskoláiban több helyütt foglalkoznak tanításával s ami a legörvendetesebb, maguk a szülők fogadják örömmel, amit abból is megfigyelhetünk, hogy ezek a fizetett magán-tornaórák elég, sőt nagyon is látogatottak. Mondom, örömmel kell ezt üdvözölnünk, mert csak néhány évvel ezelőtt is még a fiúkat sem igen engedték szívesen tornába, t. i. a szülők. Most már azonban, hogy kezdik belátni, miszerint a leggyakoribb női bajok forrását a téltenség, a sok ülés, a szűk öltönyök viselete, különösen a túlságos és korai fűző viselés, melynél a rendes vérkeringés és szabályos lélegzés fölötte meg van nehezítve, mondom, amióta ezek káros hatását tapasztalják, kezdenek a tornával megbarátkozni. Siettetik őket ezen elhatározásukban a statisztika adatai, melyek megdöbbentően tárják fel előttük a valóságot. A statisztika szerint ugyanis a nem ép szervezettel születettek száma sokkal csekélyebb, mint a felnőtt beteges nőké. Ez szükségszerű következménye annak a ténynek, hogy leánygyermekjeink testi fejlődésére nem fordítunk elég gondot.

A leány testszervezete gyöngébb, azért a megértetebb mozgások az ő tornájából legyenek kizárva. Nőiességénél fogva, valamint későbbi hivatását is figyelembe véve, eltérőnek kell találnunk, ha csak részben is, mozgásait és a torna által célzandó reáhatásukat is. A leányok tornáját nő-tornatanítók végezzék.

A leányok tornája játékból, járási szabadgyakorlatokból és részben szergyakorlatokból álljon.

Ami végül azt a kérdést illeti: mi képezze a leányok tornája anyagát, erre nézve egyéb különös mondani valónk nincsen. Lényegében teljesen azonos lehet az a fiúkival, csupán az előbb már említett — a nemi különbségekből származó észrevételek szem előtt tartásával.

Nem szabad tehát oly mozgásokat végeztetnünk, melyek szemérem-érzeteket sértenek; az erősebb mozgásokat igénylő gyakorlatokat ne alkalmazzuk, ezt már gyengébb testszervezete is megkivánja; a túlságos magas vagy távolba történő ugrásokat, valamint a mély guggolásokat kerüljük; ne végeztessünk merész gyakorlatokat stb. Egyébként ezek s egyéb más kivételek felsorolását szükségtelennek találom. A gondolkodó, csak egy kissé gyakorlatias tanító bizonyára maga megtudja válogatni tudni mindig, hogy mely gyakorlatokat alkalmazzon, t. i. a szabadgyakorlatok közül és a szereken, s melyeket kerülje.

A haladó leánynövendékekkel járási szabadgyakorlatokat is végeztethetünk, azonkívül egynéhány fűző is, mely szintén mint járási szabadgyakorlat alkalmazható. E járási gyakorlatok egyrészt szép testtartást követelnek leányainktól, a mire nekik — a sok ülés, kézi munka, zongora után — nagy szükségük van s másrészt e gyakorlatokat énekkel lehet összekötni, s így a kedélyre is meg van a maga mély hatásuk. Tehát a leányok tornája főképp játékból, járási szabadgyakorlatokból és részben szergyakorlatokból álljon.

(Folyt. köv.)

Czike Imre.

A kath. nevelés.*)

(Folyt. es vége.)

Ujabbán divatba jött a mondás, hogy a katolikusok aggodalmaira nem kell sokat adni. A kath. egyház nagyon simulékonyan tud alkalmazkodni mindenféle körülményekhez és a legkedvezőtlenebb viszonyokba csakhamar beletalálja magát. Békében volt eddig is a közös iskolák mellett, meglesz ezután is. — Mit akarnak ezzel ellenfeleim mondani? Hogy az egyház nem lázad föl? Ez igaz! Hogy nem szövetezik törökkel, tatárral, ördögökkel és pokollal csak hogy az ő érdekeit menthesse? Ez is igaz! Most sem keresünk egyéb szövetségest az igazságnál! Igaz az is, hogy az egyház nem daczol. Nem daczol még akkor sem, ha az ellenkező áramlat kerekedik is felül. Daczból nem vonul félre, nem fondorkodik, nem alattomoskodik, hanem a kedvezőtlen áramlat daczára is iparkodik köteleességét teljesíteni, önzetlenül ajánlja fel szolgálatait, hogy a mit lehet a rossz irány daczára is megtegyen, az okozott sérelmeket amennyire lehet orvosolja, az ütött sebeket orvosolja, az ujabbakat ha lehet akadályozza. Ez mind igaz, de az nem ellenünk, hanem mellettünk bizonyít. Ezzel önmagukat czáfolják ellenfeleink és maguk hazudtolják meg ellenünk dobott, meg nem fontolt vádjait, mintha mi forradalmárok volnánk. Igaz, a katolicizmus az üldözöttest, az elnyomatást is eltűri, se nem roskad össze, se nem lázad föl, de — és ezt emelt fővel és hangosan mondjuk ám — elveit szegre nem akasztja soha!

A katolicizmus nem fenyegetőzik soha. De már ezt engedjétek meg mindenféle haragos oldalról, hogy a meghunyászkodást sem tartjuk erénynek: és van annyi bátorságunk, hogy jogaink védelmére minden ellenkezés és akadékoskodás daczára föl merjük nyitni a szánkat. Mi nem izgatunk, de óva intünk, hogy aki a vallás befolyását gyengíti, az egyszerűs mint az erkölcs s általa az államok alapjait ássa alá. S ha igaz, a mint igaz, hogy minden intézmény csak azon alapokon fejlődhetik és virágozhatnak, melyeken épült, úgy azt is bátran kimondhatjuk: ki a katolicizmus fáját döngeti fejszéjével, az a magyar haza alapjait rengeti. E mély bölcseséget olvasom ki főpásztorom 1892. szept. 8-iki körleveléből midőn így szól: »Egyházamat nem féltsem, de féltsem nemzetemet, melynek mint egyháznak, örök fönmaradásra isteni ígéret nem adatott.«

Azért mi katolikusok követeljük, hogy az állam az iskolát a vallástól el ne szakítsa, a katolikus oktatást ne csak eltűrje, hanem megfelelő támogatásban részesítse — erkölcsileg és anyagilag. Ha az állam vallásos jellegű iskolát támogat, nem tesz igazságtalanságot: mert utóljára az adófizetők, kiknek pénzéből az állam rendelkezik, — kell, hogy valamely valláshoz tartozzanak. S ha a katolikus iskolákat, a katolikusok adójának arányában támogatja, nem tesz egyebet, mint a

* Palkovich Viktor, gutai esp.-plébános beszédéből a komáromi kath. nagygyűlésen.

vagyonosabb hitfelek adományait megosztja a kevésbé vagyonosakkal.

Kérjük azt is, hogy a neki alárendelt közvagyonot kezelő hatóságokat is kötelezze a vallásos iskolák segélyezésére, nem pedig csak tetszésökre bizza. Ezzel csak saját érdekeket és a hazáért szolgálnak. Itt is meg lehetne találni a helyes kulcsot, hogy semmi jogos érdek ne sértessék; mert mi nem akarunk osztozni a másén, hanem a mienket követeljük s afelett a magunk hitelvei szerint akarunk rendelkezni.

Ez intézkedés nagyot lendíthetne tanügyi állapotainkon. Mert mit köszönhet a tanügy az 1868. XXXVIII. tcz. azon 24—25. §-ainak, melyek a községeknek csak felekezetlen iskolák állítását engedik meg; az eddig főnállott vallásos iskolák segélyezését pedig tetszésökre bizza? Igen sok helyen épen ezen szakasz hiúsított meg minden legbuzgóbb törekvést az iskolaügyet előbbre vinni. Midőn szóba hozott az iskolaszékben, hogy ezen, vagy azon áldozatra volna szükség, egy új tanterem, egy új állomás szervezése, valamely taneszköz beszerzése stb. az iskolaszék azt mondta: nekünk arra pénzünk nincs; az iskolát eddig is a község tartotta fenn, adjon az. És igazat beszélt. Áttételt az ügy a községhez. Ez hivatkozott a törvényre, hogy a község vallásos iskolát nem tartozik segélyezni, azért nem ad semmit, hacsak az iskola vallásos jellegét meg nem tadadja. Erre természetesen az lett a válasz: vallásos meggyőződésünket pénzért eladni nem fogjuk! És maradt minden amint volt. Mert midőn a kérdés ezen kényes térre, a lelkiismeret terére tereltetett, óvakodott minden tényező a további beavatkozástól. Hivatkozom a tapasztalásra, hogy így volt száz és ezer esetben. És ezen szerencsétlen szakasz nélkül, már messze, messze előre lehetnénk!

S mit is lehet követelésünk ellen felhozni? Hogy az visszamennés lenne és vétség a haladás ellen? De hát szabadjon remélnünk, hogy ily banalitások nem lehetnek irányadók kulturpolitikánkban. Hisz téves lépést tenni nem haladás; téves utról a helyes utra visszatérni, nem hátrálás. Az a tévedés hátrálása.

Az is üres kifogás, hogy így felekezetek szerint osztályozzuk az embereket s ezáltal még jobban széttagoljuk a társadalmat. Nem mi tagoljuk szét. Széttagolta azt rég a vallási forradalom; s fájdalom, hazánkra elég szerencsétlenséget hozott. Azóta hazánk története folytonos surlódások, vallási villongások, pártoskodások és elnyomás története. E széttagolást nem mi idézzük elő, de miután megvan, sokkal okosabb politikának tartjuk az ellentéteket inkább kikerülni, mint egymással szembe állítani. Azt valljuk, mit főpásztorunk oly gyönyörűen fejezett ki, de mit némely oldalról ugylátszik nem akarnak megérteni: ha már nem szolgálhatunk egy közös oltárnál Istennek, van egy közös oltárunk a haza, csoportosuljunk e körül valláskülönbőség nélkül.

Az államnak is ide kell törekednie. Lelkiismereti s azzal oly szorosan összefüggő dolgokban, milyen a nevelés, biztosítson az állam az egyháznak szabadságot, de miután az állam is az iskolából

nyeri polgárat, követelje meg és szigoruan ellenőrizze minden iskola hazafias jellegét.

Az az igazi szabadság és helyesen alkalmazott türelem, megadni kinek-kinek a magáét; de nem arra kényszeríteni az embereket, hogy mindegyik tagadja meg a maga meggyőződését. Cuique suum. Akkor az állam is megkövetelheti a magáét. Nem mint a mai rendszer, hogy az állam beavatkozik majd itt, majd ott a lelkiismereti ügyekbe, a saját jogait pedig némely autonómiák iránti tulságos figyelemből nem meri érvényesíteni.

A szónok ezután a kath. egyetemről beszélt és annak világos szükségét vitatta. Végül határozati javaslatot terjesztett be, mely egyhangulag elfogadtatott:

»A nagygyűlés elhatározta, hogy tiszteletteljes feliratban fel fogja kérni elnöksége útján a törvényhozás faktorait az 1868: XXXVIII. törvényczikkelyatén módosítására, mely felhagy az ugynevezett felekezetlen oktatás eszméjével és őszintén a hatáskörében álló minden eszközzel pártolja, támogatja a hitvallásos oktatást.

Hasonlókép fiú hódolattal fölkéri a bibornok hereregprimás úr útján a püspöki kart, hogy a katolikus egyetemnek ügyét mielőbb való megalkotására az összes magyar katolikusok bevonásával, országos mozgalmat indítani méltóztassék.*

Irodalom és művészet.

— **Megjelent: Egyházi írók sarnoka.** Az Esztergom-főegyházmezei papság irodalmi munkássága. Bio- és bibliographiai gyűjtemény. Irta *Zelliger Alajos*. Esztergom-főegyházmezei áldozópap. Nagyszombat. A szerző sajátja. 1393. 8-rét IV. + 580 lap. — A műről egyelőre következő tájékoztatással szolgálunk: A bibliographia terén szerzőnek ez már második nagyobb műve. Az első: »Esztergom-vármegyei írók koszorúja« pályadíjjal letl kitüntetve. Budapesten 1888-ban jelent meg és a sajo részéről a legmelegebb fogadtatásban részesült, de jelen műve által Esztergom-főegyházmezei derék bibliographusává avatta fel magát. Szerző 752 íróról, a bibliographiai szabályok pontos megtartásával, közli a legkimerítőbb adatokat és a nagyszámu kútfőt minden részletnél lelkiismeretesen idézi; a könyvtári kutatás eredményét pedig * jeggyel jelöli meg. A mű sok, általánosan ismert író foglal magában, kikről hosszas keresés után bizonyította be, hogy szintén az Esztergom-főegyházmezei papságához tartoztak. — A külső kiállítását illetőleg költséget nem kimélt, mégis az ár a legolcsóbbnak mondható, mert bizonyára számit az irodalomkedvelő közönség nagyobb mérvű jól megérdemelt támogatására. A mű ára kötve 3 frt; diszpeldányé 5 frt. Megrendelhető a szerzőnél Nagyszombatban (Pozsony-megye).

Az Athenaeum Kézi Lexikonának megjelent befejező 39. és 40. füzete. Most midőn az egész munka előttünk fekszik, nem mondhatunk egyebet, mint a mit az egyes füzetek megjelenése alkalmával mondottunk. E lexikon az emberi tudomány

minden körét, az ismeret minden ágát felöleli s így teljesen megfelel címének, amennyiben valóban a tudományok enciklopédiája. Ami azonban e lexikont kiválóan dicséri, az, hogy minden cikk-nél, lehetőség szerint speciális magyar viszonyok képezik a kiinduló pontot és a magyar vonatkozások kellő figyelemben részesülnek. — A ki egy hű társat óhajt maga mellé, ki mindenről, bár rövid, de kellő felvilágosítással szolgál, annak igazán melegen ajánlhatjuk e lexikont. Ára is csekély. A két kötet 12 friba kerül, de 30 kros 40 füzetben is megrendelhető az Athenaeumnál Budapesten.

VEGYESEK.

A Budapesti (budai) tanító-egylet a népiskolai tornaoktatás reformálása, illetőleg a játékok és játékterek létesítése tárgyában f. hó 14 én egy javaslatot kereste meg a főváros tanácsát. A memorandumot *Somlyay József* elnök vezetése mellett nyújtották át — a tanügyi előadó ott nem létele következtében — az ügyosztály jegyzőjének, *Faller Ferencz*nek. *Somlyay J.* ajánló szavaira, melyben tornaoktatásunk jelen elhanyagolt állapotát festi s ezzel szemben a javaslat eszméit ösmereteti, *Faller* jegyző maga is a legmelegebb érdeklődéssel ígerte, hogy a tanácsos úr figyelmét különösen fel fogja hívni. Annyival is inkább, mert hisz ez a dolog ép most forog szőnyegen s már magában véve ez a körülmény is érdeklődést kelt irányában. De meg most a sajtó, a szakkörök s a nagy társadalom is foglalkozik e kérdésekkel, s míg egyrészt ez is érdeket kölcsönöz a memorandumnak, addig másrészt a valóságát illetőleg is reményekkel kecsegtet bennünket. — Részünkről a legszivesebben óhajtjuk, hogy az egyesület ezirányú tevékenységét siker jutalmazza.

A magyar római zarándoklatnak egyik szép momentuma lesz a kath. tanítók hódolati albumának átadása a szent Atyának. A zarándoklattal utazik ugyanis *dr. Komlóssy Ferencz* Esztergom-egyházmegyei főtanfelügyelő is Rómába, hogy a magyarországi kath. tanítók hódolati albumát átnyujtsa a szent Atyának. A hódolati albumot az ország kath. tanítói közül ötezerhatszáz tanító írta alá, kifejezve ragaszkodását szent Péter utódja iránt. Az album a főegyházmegye színeit viseli. Fehér bőrből készült, szélén ornamentális ezüstszegélylyel; közepén a pápai címer arany reliefcsoportja látható kék email-zománczozással; fölötté aranyból vert arabszámokból »1843—1893« áll. — *Dr. Komlóssy Ferencz* ezenfelül kétezer lírát is visz a pápának, mint az Esztergom-egyházmegyei iskolák szeretetadományát a pápa számára.

Apponyi és a tanítók fizetése. A somogy-megyei általános tanító-egyesület a napokban tartotta meg évi rendes közgyűlését, melyen a néptanítók fizetése is szóba került. A gyűlésen *Mózes Imre* előadta, hogy a tanítók fizetésének rendezése ügyében beszélt gróf Apponyi Alberttel. Apponyi kijelentette, hogy a tanítók fizetésének rendezését az országgyűlésen letárgyalt javaslatl nem tartja

befejezettnek s habár sok körülmény gátolta meg ezuttal a jogos kérelem teljesítését, nem mulasztja el a tanítóság érdekében az első kedvező alkalmat felhasználni. (P. N-ó.)

Püspök-szentelés. *Cselka Nándor* budapesti érseki vikárius püspöki konszekrációja áldozó-csüörtökön volt Budapesten, a belvárosi plébánia-templomban. A felszentelést a bitornok-hercegprimás végezte a veszprémi és csanádi megyés püspökökkel. Ad multos annos!

Trencsén vármegye népoktatása. Plachy Bertalan királyi tanácsos, trencsénvármegyei kir. tanfelügyelő az 1891/92. tanév népnevelésügyi viszonyaira vonatkozó jelentéséből közöljük az általánosabb érdekű adatokat. Trencsén-vármegye 393 községében 375 iskola volt, azokból állami 35, községi 23, felekezeti 306, az utóbbiakból: 251 róm. kath., 32 ágostai vallású evangélikus, 23 izraelita, 11 magániskola. Magyar tannyelvű iskola volt 97. A magyar beszéd és nyelv, mint előirt tantárgy, 316 iskolában tanított; egyáltalán nem tanított a magyarnyelv, a nem tanképesített minimális javadalmu, abban teljesen járatlan tanítók által 59 iskolában. A tankötelesek száma volt 53.318, kik Trencsén-vármegye 344.919 főnyi lakossága 21% át képezik; ezekből iskolába járt 39.385, vagyis a tömegnek 74%-a. A tankötelesek számát a tantermek számához (488) viszonyítva egy tanteremre 109 növendék esnek. Ezen iskolákban volt összesen 481 tanító, ebből képesített 340, nemképesített 141, vagyis a tömegnek 29 százaléka; a tanítók között volt férfi 428, nő 53, lelkésztanító 1. A magyar nyelvet szóban és írásban oktatási képességgel teljesen bírja 332. — 300 forintnyi fizetési minimummal nem birt 192 tanító. — Ezen szomorú állapoton a vármegye viszonyai között, a 120%-ig terjedő nagy pótlékkal sujtott községek egész tömege mellett az egyedül lehetséges módozattal államsegély útján lehet csak segíteni.

Nyitra-vármegye tanügyi állapota. Az 1891—92-ik tanévben az összes tankötelesek száma volt 69755, kik közül 6—12 éves fiú 23160, leány 23316, összesen 46476; 13—15 éves fiú 11563, leány 11718, összesen 23279. A tankötelesek vallás-szerinti állapota következő: róm. kath. 52197, helv. hitv. 1576, ágost. hitv. 9995, izrael. 5966. Nyelvre nézve: magyar 16995, német 4134, tót 48626. — A vármegye lakosainak száma 396.559 vagyis a lakosságnak 17.5%-a tanköteles. A népoktatási tanintézetek száma volt a múlt évben 497; ezek közül állami jellegű 29, községi 30, róm. kath. 299, helv. hitv. 5, ág. hitv. 69, izr. 55, magán. enged. 10. Ezen 497 tanintézetben volt összesen 761 tanterem 765 tanítóval, a tanítási nyelv volt magyar 204 ben, német 7-ben, tót 191-ben, német-magyar 1-ben, tót-magyar 94-ben. A nem magyar tannyelvű 293 iskola közül a magyar nyelv sikerrel tanított 236-ban, nem tanított 57-ben. Ez eléggé sajnálatos körülmény ugyan, de ha figyelembe vesszük, hogy a népiskolai törvény végrehajtása alkalmával a mai 204 magyar tannyelvű iskolával szemben csak 35 iskolának volt a tannyelve a magyar, a haladás e téren kétségtelen.

A közokt. miniszter az ipari és gyári alkalmazottak betegség esetén való segélyezésére vonatkozólag 5445. sz. a. rendeletet adott ki; olvasható a hivatalos lapban.

Megjelent és kapható:

A magyar korona országai hegy- és vízrajzi térképe, elemi oktatásra igen czélszerű. — 25 kr.

A Rondírás módszeres iskolája, Kolaeskovszky Szilárdtól. — 30 kr.

Térképhálózatok, térképrajzoláshoz, 100 lap 2.50, 1 lap 3 kr.

KÁROLYI GYÖRGY

papirkereskedésében

BUDAPEST, V. Dorottya-u. 10.,

ahol azonkívül elismert jó minőségű irkák, szépírási füzetek, rajzkönyvek, rajzfüzetek s minden iskolai szerek jutányosan beszerezhetők.

Merénylet egy hitoktató ellen. A brünni tanító-képzőben egy 13 éves fiú hittanárára forgó-pisztolyából rálőtt azért, mert a hittanból rossz osztályzatot kapott. A tanár súlyosan megsérült, a fiatal ember pedig maga ellen fordította fegyverét és agyonlőtte magát.

Az ezüst huszonöt krajczárosok csak május 31-ig maradnak forgalomban, azontúl jul. 31-ig teljes értékben már csak az adóhivatali pénztárak fogadják el.

Harmonium 5 oktávával és 10 változtatással, csak kevéssé volt használatban, a legjobb állapotban, mérsékelt áron eladó. — Czím a kiadóhivatalban.

A sátoros ezigány című humorisztikus néprajz, írta Zámolyi V. Mihály, kapható kiadóhivatalunkban 75 kr-ért, bérmentes küldéssel.

UNIO CATHOLICA

kölesönös biztosító intézet Budapesten.

IV. ker., Lipót-utca 47. sz.

Biztosít:

ingó és ingatlan vagyont tűz, villám és robbanás által okozott károk ellen.

Az »Unio Catholica« továbbá egy új, eddig még egy intézet által sem kultivált biztosítási ágat honosított meg, t. i.:

Templomi harangok biztosítását törés és megrepedés által okozott károk ellen,

mely károk tűz- és villámon kívüli körülményekből erednek. Ez utóbbi biztosítási ágra felhívjuk a nagyérdemű egyházi és községi előljáróink becses figyelmét.

Fölkéretnek a tanító urak, kik képviselőt vállalni hajlandók, az Unio Catholica igazgatóságánál levelező-lap utján jelentkezni.

Sternberg Ármin és Testvére
ca. és kir. szabad. hangszer-ipar
Budapest, VII., Kerepesi út 36.
Saját gyártmányu mindennemű hangszerek és azok kellekei és alkatrészei. Mindennemű hangszerek és zenélőművek javítása és hangolása szakszerű pontossággal eszközöltetik.
— Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve. —
Harmonikáról külön árjegyzék kérendő.
Zongorák javítása és hangolása pontosan eszközöltetik.

Csász. és kir. szabadalmazott
COLUMBUS
CZIMBALOMVERŐFEJ.

A »Columbus« czimbalom verőfej megszünteti az eddigi pamutozást és czernázást, valamint azoknak tompító és kopogó hatását. — Ára a verőpálcákkal együtt, azoknak minősége szerint: 2.—, 2.50, 3.— és 3.50. — Külön a Columbus czimbalom verőfejek I frt. Megrendelések postautánvétellel. Az ár előleges beküldése esetén bérmentve szállítják a feltalálók.

Harmonium-különlegességek nagy választékban.
Legalkalmasabb az énekkar vezetésére a **MINIATUR-HARMONIUM.**